Важливим критерієм, на основі якого можна оцінювати зміни психофізіологічного стану, може служити якість та ефективність діяльності спортсмена. Разом з тим, шляхом встановлення залежності між ефективністю та якістю діяльності, з одного боку, та адекватними показниками стану різних функціональних систем організму, з другого, можливо прогнозувати динаміку розвитку психофізіологічних станів. Системний характер психофізіологічних станів потребує застосування методів системного аналізу з метою їх діагностики, аналізу і прогнозування. Таким чином, розробка методів експрес-діагностики і прогнозування психофізіологічних станів, які виникають у спортсмена під час його активної діяльності, є теоретичною проблемою фізіологічної науки і важливою практичною задачею. Обґрунтуванням вибору цієї роботи стали науково-методичні розробки, що полягають в основі багаторічного наукового дослідження, яке виконувалось у ФК "Динамо-Київ" під керівництвом Зеленцова (1960-1996).

Комплекс спеціальних методик тестування призначається для діагностики, оцінки стану, контролю та управління функціональними можливостями людини і здібністю до їх реалізації. Комплекс вирішує такі задачі: отримання експрес-інформації про психофізіологічний стан людини; оцінку розумової працездатності за показниками рухливості, витривалості, стійкості рухової координації, сумісності; оцінку функціонального стану людини; збір попередньої інформації для складання програм управління станами людини.

Предметом дослідження: педагогічні, психофізіологічні, методи математичної статистики. Організація дослідження: дослідження будуть проводитись на базі НДЦ "Динамо-Київ" в декілька етапів.

На першому етапі планується вивчити науково-методичну літературу і практичний досвід тренерів. Оволодіти методиками дослідження і визначити модельні характеристики футболістів високої кваліфікації.На другому етапі планується встановити інформативні тести і критерії відбору перспективних футболістів. На основі комплексної оцінки психофізіологічних відмінностей футболістів виявити прогностичну значимість критеріїв відбору в процесі багаторічної підготовки. На третьому етапі планується розробити практичні рекомендації для прогнозування підготовленості футболістів.

РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ДІЯТИ ПОДУМКИ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ З ЮНИМИ ШАХІСТАМИ-ПОЧАТКІВЦЯМИ

СЕМЕНЮК ОЛЕКСАНДР
Львівський державний інститут фізичної культури

Дослідження особливостей впливу шахів на психічний розвиток дітей відображають основні напрямки педагогічної шахової діяль-

напрямки: 1 - виявлення професійно важливих якостей шахіста-спортсмена та пошук методик їх вдосконалення на різних етапах багаторічної спортивної підготовки (О.О.Барташніков, 1988; В.Я.Козяк 1993); 2 - вивчення можливостей використання шахів у якості засобу оптимізації загального розумового розвитку дітей без обов'язкової орієнтації на високі спортивні досягнення (Я.О.Пономарьов, 1986; М.В.Крогіус, Б.С.Гершунський, 1987; Н.Г.Алексєєв, 1990; О.О.Барташніков, 1990 та ін.).

Особливо актуальним є останній напрямок, оскільки головним завданням шкільної та позашкільної освіти сьогодні є розвиток інтелекту, творчих здібностей дітей - таких якостей особистості, які складають основу для успішної навчальної діяльності та праці.

Щоб забезпечити ефективність впливу шахових занять на розумовий розвиток дітей педагог повинен знати, які саме якості дитини необхідно вдосконалювати, мати науково обгрунтовану методику занять і діагностичні засоби, застосування яких дає змогу контролювати і корегувати педагогічний процес.

Оптимальним для початку занять шахами є молодший шкільний вік (М.В.Крогіус, 1968). Цей вік є досить важливим етапом у психічному розвитку дитини, він є особливо сприятливим для формування таких властивостей психіки як довільна увага, здатність оперувати шахами або здатність діяти подумки, яка пов'язана з можливостями короткотривалої пам'яті.

Саме ці психічні функції стали предметом нашого дослідження. Спеціальний вплив на дані функції здійснювався на основі розробленої системи шахових уроків, яка включає вправи, побудовані на шаховому матеріалі, що моделюють відповідні інтелектуальні функції. Діагностика рівнів розвитку цих функцій здійснювалась за відомими тестовими методиками "переплутані лінії", "гра в повторення" (А.В.Зак, 1983) і тестом на короткотривалу образну пам'ять.

Дослідження проводилось лонгітюдним методом на контингенті дітей 8-річного віку (2 клас) загальноосвітніх шкіл м.Львова. Перша група дітей (16 чол.) займалась шахами за експериментальною методикою, друга (13 чол.) - за традиційною методикою занять для початківців. Відмінність між методиками полягала тільки у доповненні експериментальної методики системою "розвиваючих" вправ.

Паралельно для порівняння результатів педексперименту за тими ж методиками було проведено тестування дітей (76 чол.), які не займались шахами. Це були діти чотирьох II класів шкіл м.Львова, два з яких були математичними, два - звичайними.

Найбільш цікавими виявилися результати тестування здатності діяти подумки (табл.1).

Таблиця 1

Результати тестування молодших школярів за методикою А.В.Заки (здатність діяти подумки)

Група дітей	Кіль-кість	Номер тестув.	Рівні (кіль-ть дітей даного рівня)								Сер. рів.	При-ріст
			Нульовий	Вихідний	Частковий	Цілісний 15	2	3	4			
			A	B	C	D	E	F	G	H		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Експериментальна	16	1 ФР*, %	3 18.8	3 18.8	7 43.8	3 18.8					2.63	
		2 ФР,%	0 0	3 18.8	5 31.3	7 43.8	1 6.3				3.38	0.75
Контрольна	12	1 ФР,%	2 16.7	2 16.7	6 50.0	2 16.7					2.67	
		2 ФР,%	0 0	2 16.7	6 50	4 33.3					3.17	0.5
2А (матем.)	19	1 ФР,%	3 15.8	6 31.6	7 36.8	2 10.5	1 5.3				2.58	
		2 ФР,%	2 10.5	4 21.1	6 31.6	6 31.6	1 5.3				3.00	0.42
2Д (матем.)	20	1 ФР,%	10 50	5 25	4 20	1 5					1.8	
		2 ФР,%	7 35	6 30	4 20	3 15					2.15	0.35
2Б	16	1 ФР,%	6 37.5	5 31.3	4 25.0	1 6.3					2.00	
		2 ФР,%	6 37.5	3 18.8	4 25.0	3 18.8					2.25	0.25
2В	21	1 ФР,%	13 61.9	4 19.0	3 14.3	1 4.8					1.62	
		2 ФР,%	11 52.4	5 23.8	1 4.8	4 19					1.90	0.28

- формула розподілу (%A+%B+...%H=100%)

Тестова методика А.В.Зака "гра в повторення" дозволяє диференціювати дітей за рівнем розвитку здатності діяти подумки (нульовий, вихідний, частковий і цілісний,в якому виділяють ще п'ять підрозділів). Ми визначали такі показники: кількість дітей кожного рівня, середній рівень групи; кількість дітей, які після закінчення терміну педексперименту перейшли на наступний рівень, формулу розподілу (%A+%B+...%H=100%), середню величину приросту.

Математико-статистичний аналіз показав, що величина середнього приросту здатності діяти подумки в експериментальній групі достовірно вища, ніж у контрольній ($p<0.1$; $t_{e\text{-}к} = 1.76$) та у найсильнішій з фонових груп - одному з математичних класів ($p<0.1$; $t_{e\text{-}2А} = 1.69$), а також значно вища, ніж у всіх інших групах дітей ($p<0.05$; $t_{e\text{-}д} = 2.67$; $t_{e\text{-}2В} = 2.73$; $t_{e\text{-}2Б} = 3.53$).

Результати контрольної групи і одного з математичних класів не відрізняються ($t_{к\text{-}2А} = 0.17$) і, хоча величина приросту у контрольній групі більша, ніж у всіх інших фонових групах, проте достовірної відмінності не виявлено ($t_{к\text{-}2д} = 0.81$, $t_{к\text{-}2В} = 0.84$, $t_{к\text{-}2Б} = 1.24$).

Схожі результати дало порівняння найсильнішої з фонових груп (2-А кл.) з іншими фоновими групами: помітна тенденція до вищої величини приросту у цьому математичному класі, проте статистично достовірної відмінності не виявлено ($t_{2А\text{-}2д} = 0.68$, $t_{2А\text{-}2В} = 0.73$, $t_{2А\text{-}2Б} = 1.11$).

Відсутність достовірної відмінності між середніми значеннями приросту в цих випадках можна пояснити недостатньою тривалістю періоду, що вивчався.

Висновки: 1. Для дітей 8-річного віку заняття шахами за традиційною методикою для початківців так само, як і заняття математикою, сприяють розвиткові важливої властивості психіки - здатності діяти подумки. 2. Експериментальна методика занять з юними шахістами-початківцями у плані розвитку здатності діяти подумки значно ефективніша від традиційної.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕНЬ СПОРТИВНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ БОКСЕРІВ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ СПОРТИВНОЇ ПІДГОТОВКИ

КЛІЧКО ВІТАЛІЙ

Переяслав-Хмельницький державний пед. інститут ім. Г.С. Сковороди

Дослідження впливу систем організму людини та його особистісних якостей на досягнення в спорті присвячені багаточи сельні дослідження як вітчизняних так і зарубіжних авторів.